

Ngày 12/7, Tòa Trọng tài Thường trực (PCA) ở The Hague, Hà Lan đã ra phán quyết về vụ kiện mà Philippines đã trình phàn đối các tuyên bố chủ quyền của Trung Quốc ở Biển Đông. Vụ kiện này, dù bề ngoài dường như chỉ là tranh chấp các bãi đá và rạn san hô, nhưng lại mang nhiều hàm ý sâu xa hơn.

Điều gì đang bị đe dọa?

Khu vực Biển Đông rộng 3,5 triệu km² có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với kinh tế thế giới và an ninh khu vực. Mỗi năm, hàng hóa trị giá khoảng 5 nghìn tỷ USD được trung chuyển qua khu vực này, nơi cũng được cho là có trữ lượng dầu khí lớn.

Trung Quốc tuyên bố rằng họ có “chủ quyền không tranh cãi” 2/3 diện tích Biển Đông, và các tuyên bố này cũng chống lại với các tuyên bố chủ quyền của một số nước thuộc Hiệp hội các Quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) như Việt Nam, Philippines, Malaysia và Brunei, cũng như vùng lãnh thổ Đài Loan.

Hai năm trước, Trung Quốc bắt đầu bồi đắp đất đá trên các rạn san hô mà họ chiếm đóng và xây dựng các căn cứ quân sự trên đó. Mặc dù không phải là bên đầu tiên làm vậy, nhưng trong 20 tháng qua, Trung Quốc đã xây các đảo nhân tạo có diện tích gấp 17 lần diện tích bồi đắp của các bên tranh chấp khác gấp lại. Mục tiêu quan trọng nhất Trung Quốc đang tìm cách mở rộng phạm vi hoạt động tại gần hơn các căn cứ quân sự của Mỹ ở Thái Bình Dương, trong khi Trung Quốc cho rằng các thách thức đối với các tuyên bố chủ quyền của họ là một phần trong chính sách của Mỹ nhằm kiềm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc trở thành cường quốc đại đầu Mỹ ở châu Á.

Điểm này có ý nghĩa gì với ASEAN?

Trong ngắn hạn, phán quyết của PCA có thể làm sâu sắc hơn các rạn nứt trong ASEAN. Với việc một số nước thành viên đang chịu sự ép buộc lớn từ Bắc Kinh, ASEAN đã hai lần không thể ra một tuyên bố chung bày tỏ quan ngại về các hành động của Trung Quốc ở Biển Đông, lần đầu tiên Campuchia năm 2012 và lần thứ hai tại Côn Minh (Trung Quốc) tháng 6/2016. Không có khả năng ASEAN sẽ đưa ra một tuyên bố chung buộc Trung Quốc phải tuân thủ phán quyết của Tòa. Thay vào đó, Philippines, Việt Nam và Malaysia - các nước có các tuyên bố chủ quyền chồng lấn - cùng với Indonesia và Singapore, có thể sẽ đưa ra các tuyên bố riêng. Giờ phân tích cho rằng cuối cùng, ASEAN sẽ phải giải quyết vấn đề này với tư cách một khối thống nhất.

Nội dung vụ kiện là gì?

Mặc dù nội dung chi tiết về vụ kiện là về các đảo quyên trên biển xung quanh các bãi đá và rạn san hô đang tranh chấp, nhưng trên thực tế, vụ kiện này là về yêu sách “đường 9 đôn” của Trung Quốc.

Philippines đã đệ trình vụ kiện năm 2013, không lâu sau khi Trung Quốc chiếm Bãi cạn Scarborough tại tay Manila.

Trung Quốc đã từ chối tham gia vụ kiện, nói rằng vụ kiện này liên quan đến quyết định ai làm chủ thực thể nào trên Biển Đông, tức là vấn đề chủ quyền, vấn đề thuộc thẩm quyền của Tòa Công lý Quốc tế (ICJ). Năm 2015, PCA tuyên bố họ có thẩm quyền xét 7 điểm trong số “các yêu cầu” mà Philippines đệ trình.

Ai xét xử vụ kiện?

Được thành lập năm 1899, PCA là cơ quan liên chính phủ lâu đời nhất trên thế giới hiện đang từ chối các phiên tòa trọng tài nhằm giải quyết các tranh chấp giữa 121 quốc gia thành viên. Các phiên tòa này đã đưa ra hơn 70 phán quyết trong các vụ kiện trước đây và đang xem xét 116 vụ khác.

“Đường 9 đôn” là gì?

Cái gọi là “đường 9 đôn”, trên thực tế được vẽ năm 1947, đánh dấu biên giới chủ quyền của Trung Quốc ở Biển Đông, bao trùm gần như toàn bộ vùng biển này. Trung Quốc đã từ chối làm rõ thực thể nào mà họ tuyên bố chủ quyền bên trong đường ranh giới đó.

“Đường 9 đôn” gây ra vấn đề gì?

“Đường 9 đôn” chằng lộn vùng biển mà Manila coi là một phần trong Vùng Kinh tế Đặc biệt (EEZ) và thẩm quyền của rạn san hô. Trong EEZ (khu vực rộng 200 hải lý tính từ bờ biển), quốc gia ven biển có được quyền được thăm dò và khai thác các tài nguyên biển.

“Đường 9 đôn” này cũng chong lòn với các vùng biển đảo mà Việt Nam, Malaysia, Brunei và Đài Loan tuyên bố chủ quyền. Philippines cho rằng “đường 9 đôn” này vi phạm Công ước của Liên hợp quốc về Luật Biển (UNCLOS).

UNCLOS là gì?

UNCLOS là một công ước mà Philippines và Trung Quốc đã phê chuẩn, trong đó quy định hệ thống các vùng lãnh hải và các Vùng đặc quyền Kinh tế, thềm lục địa, đảo, bãi cạn, rạn san hô, đảo san hô vòng, cồn cát, bãi cát và các thềm thụt đá khác. UNCLOS cho phép một quốc gia được thực thi chủ quyền ở vùng biển rộng 12 hải lý tính từ đường cơ sở và thực thi quyền kinh tế ở vùng biển trên thềm lục địa và EEZ.

Tại sao lại tranh cãi về “đường 9 đôn”?

Philippines đang tìm cách làm một tính hợp pháp của các tuyên bố chủ quyền bành trướng của Trung Quốc bằng cách nhờ PCA bác bỏ tính pháp lý của “đường 9 đôn”. Philippines cho rằng do không có quần thể đất đá nào ở Biển Đông để làm cơ sở để áp dụng các quy định trên biển và quyền lợi về kinh tế bao trùm khu vực rộng tới 2 triệu km² trong “đường 9 đôn”, nên không thể tồn tại đường ranh giới này.

Nội dung khác trong vấn đề kiện là gì?

Philippines cũng yêu cầu PCA tuyên bố rằng 7 thềm thụt mà Trung Quốc chiếm đóng thuộc quần đảo Trường Sa - gồm đá Xu Bi, đá Gaven, đá Tầm Nghĩa, đá Góc Ma, đá Chỗ Thấp, đá Châu Viên và đá Vành Khăn - cũng như bãi cạn Scarborough, chiếm mang lợi vùng lãnh hải 12 hải lý, dù một số đã được bồi đắp thành đảo nhân tạo. Theo UNCLOS, các đảo nhân tạo không mang lợi EEZ.

Một thềm thụt đá khác mà Philippines cũng đang tranh chấp là đảo Ba Bình rộng 49 ha mà Đài Loan đang chiếm giữ. Đài Loan đã nộp đơn can thiệp về kiện của Philippines để khẳng định rằng đảo Ba Bình - cách Đài Loan 2000km về phía Nam

những cách đảo Palawan của Philippines 416 km về phía Tây - là một "hòn đảo" mang lại EEZ.

Diện biển hữu phán quyết?

PCA đã ra phán quyết cho yêu cầu lợi cho Philippines.

Trung Quốc có thể phần lớn bằng cách tuyên bố lập Vùng Nhấn định Phòng không (ADIZ) trên Biển Đông và đưa các máy bay chiến đấu tới các đảo nhân tạo. Trung Quốc sẽ yêu cầu tất cả các máy bay di chuyển qua ADIZ phải thông báo kế hoạch bay cho các quan chức an ninh Trung Quốc. Trung Quốc cũng có thể tìm cách biến bãi cạn Scarborough thành một hòn đảo nhân tạo, một giải pháp đối với M, và trả lại bao vây các binh sĩ Philippines đang đồn trú trên một chiếm hạm cố bãi C Mây.

M có thể sẽ phần lớn bằng cách tăng cường các hoạt động tuần tra để đảm bảo "tự do hàng hải" gần các đảo mà Trung Quốc tuyên bố chủ quyền và tập hợp đồng minh để buộc Trung Quốc phải tôn trọng phán quyết của Tòa.

Theo [Inquirer](#)

Vấn Củng (gt)